

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Α΄ Γυμνασίου

Θεματική ενότητα:

Εικόνες της Ελλάδας στην ποίηση

Τίτλος:

«Η νήσος των ποιητών»

Συγγραφή: ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΤΕΝΤΟΜΑ

Εφαρμογή: ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνια 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Η νήσος των ποιητών

Εφαρμογή σεναρίου

Ιωάννης Κονδυλόπουλος

Δημιουργία σεναρίου

Σταυρούλα Τεντόμα

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

Τάξη

Α΄ Γυμνασίου

Σχολική μονάδα

4^ο Γυμνάσιο Σπάρτης «Γιάννης Ρίτσος»

Χρονολογία

Από 07-2-2014 έως 14-3-2014

Διδακτική/θεματική ενότητα

Εικόνες της Ελλάδας στην ποίηση

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

8 ώρες

Χώρος

Ι. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Προϋποθέσεις υλοποίησης για τον εκπαιδευτικό:

- γνώσεις αντίστοιχες με της επιμόρφωσης Α΄ επιπέδου (τουλάχιστον).

Προϋποθέσεις υλοποίησης για τον μαθητή:

- εξοικείωση με την εργασία σε ομάδες,
- εξοικείωση με εφαρμογές γραφείου και πρόγραμμα ζωγραφικής,
- καλό είναι να διαθέτει κάθε μαθητής e-mail.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για τη σχολική μονάδα:

- διαθέσιμο, για κάποιες ώρες έστω, το εργαστήριο πληροφορικής
- ύπαρξη διαδραστικού πίνακα ή έστω βιντεοπροβολέα.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Σταυρούλα Τεντόμα, Η νήσος των ποιητών, Νεοελληνική Λογοτεχνία Α΄ Γυμνασίου, 2013.

Το σενάριο αντλεί

Ιωάννης Κονδυλόπουλος, Ένα διήγημα κι εγώ - Ένα διήγημα κι εμείς, Νεοελληνική Λογοτεχνία Α΄ Γυμνασίου, 2013. Η δημιουργός του συνταγμένου σεναρίου γράφει: «Δανειζόμαστε τον τίτλο τον οποίο διασκευάζουμε για να τον χρησιμοποιήσουμε ως τίτλο ενός φύλλου εργασίας».

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η δημιουργός περιγράφει το αρχικό σενάριο ως εξής:

«Μέσα από μία βιοματική διδασκαλία επιχειρείται η μύηση των μαθητών/μαθητριών στις εικόνες της ποίησης. Όλες οι δραστηριότητες εστιάζουν στον μαθητή. Αρχικά, αξιοποιείται η βιοματική σχέση των παιδιών με την Ελλάδα. Στη συνέχεια, τα

παιδιά παρακολουθούν την εντύπωση που δημιουργεί στους ποιητές η Ελλάδα, καταγράφουν τις εικόνες που προκαλούν στη φαντασία τους τα ποιητικά κείμενα και προσπαθούν μέσα από παιγνιώδη φύλλα εργασίας να ανιχνεύσουν τα συστατικά της ποιητικής εικόνας».

Η συγκεκριμένη εφαρμογή προσπάθησε να κινηθεί εντός του παραπάνω πλαισίου.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Αντιγράφω τμήμα της σχετικής ενότητας από το αρχικό σενάριο:

«Βασική επιδίωξη είναι η συνομιλία του παιδιού με το ποιητικό κείμενο. Η διδακτική πρόταση επιδιώκει να φανταστεί ο μαθητής την ποιητική εικόνα, να αφουγκραστεί τους ήχους της· να το «μυρίσει» το ποίημα. Αποφεύγοντας να δώσουμε έτοιμη γνώση στους μικρούς μας μαθητές επιχειρούμε να ανοίξουμε τον δρόμο για τον κόσμο της Λογοτεχνίας. Στην προσπάθεια αυτή αξιοποιούμε το παιχνίδι. Επίσης, επιδιώκουμε μέσα από ευχάριστες δραστηριότητες να γνωρίσουν οι μαθητές τις δυνατότητες που παρέχουν τα ψηφιακά μέσα για το μάθημα της Λογοτεχνίας, επιζητώντας τη σταδιακή αξιοποίησή τους με τρόπο δημιουργικό».

Για την υλοποίηση των παραπάνω, στη συγκεκριμένη εφαρμογή περάσαμε από τη μελέτη¹ ποιημάτων, στα οποία δίνονται εικόνες της Ελλάδας, στη συγγραφή ποιημάτων από τα παιδιά με το ίδιο θέμα. Κατά την τελική αποτίμηση του σεναρίου, οι μαθητές δήλωσαν ότι η συγκεκριμένη εμπειρία τους επέτρεψε να παρατηρήσουν καλύτερα το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, να αρχίσουν να προσεγγίζουν τα ποιήματα και τις ποιητικές εικόνες με όλες τις αισθήσεις τους σε εγρήγορση, ενώ,

¹ Επρόκειτο για συνεργατική μελέτη ποιημάτων, στο πλαίσιο μικρών ομάδων.

παράλληλα, τους επέτρεψε να δοκιμάσουν να αρθρώσουν δικό τους ποιητικό λόγο για τον τόπο στον οποίο ζουν.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο

Με τη συγκεκριμένη εφαρμογή επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αντιληφθούν ότι:

- η θέαση του κάθε τόπου (αλλά και ολόκληρου του κόσμου) είναι υποκειμενική υπόθεση, διότι εξαρτάται από τα βιώματα και την προσωπικότητα του κάθε ανθρώπου.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να αντιληφθούν ότι όταν κάποιος ποιητής απεικονίζει έναν τόπο σε ένα ποιητικό κείμενο, δεν τον αποδίδει φωτογραφικά. Ένα ποίημα είναι η έκφραση των αισθημάτων που γεννά ένας τόπος στον καλλιτέχνη,
- να συνειδητοποιήσουν ότι η πρόσληψη του ποιήματος είναι μοναδική για τον κάθε αναγνώστη,
- να κατανοήσουν ότι ο ποιητής συγκροτεί, μέσω των λέξεων και των συνδυασμών τους, εικόνες ποιητικές, τα συστατικά των οποίων πρέπει να ερευνήσει ο αναγνώστης, προκειμένου να τις προσλάβει επαρκώς,
- να έρθουν σε μια πρώτη επαφή με κάποια μοντέρνα και υπερρεαλιστικά ποιήματα, αντιπαραβάλλοντάς τα, παράλληλα, με παραδοσιακά ποιήματα.

Γραμματισμοί

Επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες να ασκηθούν :

- στον μετασχηματισμό σε κείμενο του αισθήματος που τους γεννά ένα ποιητικό ερέθισμα,

- στη δημιουργία οπτικών και πολυτροπικών κειμένων που να αντιστοιχούν στις εικόνες των γραπτών ποιητικών κειμένων,
- στη φροντισμένη ανάγνωση των εργασιών τους κατά την παρουσίαση,
- στην αναζήτηση και τον εντοπισμό λέξεων που συγκροτούν μια ποιητική εικόνα,
- στον εντοπισμό συγκεκριμένου υλικού στο διαδίκτυο μέσω των μηχανών αναζήτησης,
- στη συνεργασία μεταξύ τους και με τον εκπαιδευτικό.

Διδακτικές πρακτικές

Η δημιουργός του σεναρίου περιγράφει αναλυτικά τις διδακτικές πρακτικές που προτείνει να ακολουθήσουμε ως εξής:

«Προτείνεται βιωματική προσέγγιση. Το σενάριο αναπτύσσεται σε τρεις φάσεις (Α΄ *Πριν την Ανάγνωση*, Β΄ *Ανάγνωση*, Γ΄ *Μετά την Ανάγνωση*) και εφαρμόζεται μέθοδος project. Ειδικότερα, προτείνεται στην Α΄ φάση μετωπική διδασκαλία και ατομική εργασία λόγω της επιδίωξης να αντιληφθούν οι μαθητές/μαθήτριες ότι η πρόσληψη του ποιήματος για τον κάθε αναγνώστη είναι μοναδική. Ο εκπαιδευτικός δείχνει στα παιδιά τον τρόπο δουλειάς, για να τον εφαρμόσουν μέσα στην ομάδα με ομαδική εργασία στη Β΄ και Γ΄ φάση. Αξιοποιείται η ανάληψη ρόλου από κάθε μαθητή και η ομάδα στο τέλος της εργασίας κάνει τη σύνθεση (βλ. [Οδηγός Λογοτεχνίας για Δημοτικό και Γυμνάσιο](#), Νέο Πιλοτικό Πρόγραμμα Σπουδών, 83).

Τα παιδιά οργανωμένα σε ομάδες αναλαμβάνουν να φέρουν σε πέρας αποστολές και να πετύχουν ορισμένους στόχους με όρους που παραπέμπουν σε ομαδικά παιχνίδια. Συνεργάζονται όλοι στις δραστηριότητες, εκπαιδευτικός και παιδιά. Ο εκπαιδευτικός

κατευθύνει σε κάποια σημεία τους μαθητές του λόγω της μικρής ηλικίας τους. Επίσης, αξιοποιούνται οι ΤΠΕ για δημιουργικές εργασίες, όπως η σύνθεση πολυτροπικών/ψηφιακών κειμένων. Επιδίωξη μας είναι να δημιουργηθούν σταδιακά, ξεκινώντας από την Α΄ τάξη, μαθητές που ενεργούν για να φτάσουν στη γνώση».

Λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα της τάξης μου, τροποποίησα κάποιες από τις παραπάνω παραμέτρους. Καταρχάς, ήδη από την πρώτη ώρα είχε παρεισφρήσει στην εργασία μας η ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων, ακυρώνοντας έτσι τη σαφή διάκριση σε τρεις φάσεις. Λόγω της ιδιαιτερότητας του εργαστηρίου πληροφορικής μας, που περιγράφεται στην ενότητα «Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις», υπήρξε προσαρμογή στον αριθμό των μελών των ομάδων (άρα και στις δραστηριότητες που θα αναλάμβανε η καθεμιά στο 1^ο και το 4^ο «[φύλλο πορείας](#)»).

Επιπλέον, χρησιμοποιήθηκε μεγαλύτερος αριθμός ποιητικών κειμένων σε σχέση με το αρχικό σενάριο, ώστε να δοθεί στους μαθητές η ευκαιρία να μελετήσουν περισσότερες «εικόνες της Ελλάδας» και να επιλέξουν κάποιες από αυτές για να εκπονήσουν τις εργασίες τους. Μολαταύτα, τηρήθηκαν, πιστεύω, σε μεγάλο βαθμό η φιλοσοφία του αρχικού σεναρίου και οι προγραμματικές προϋποθέσεις του προγράμματος στο πλαίσιο του οποίου δημιουργήθηκε.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Υπογραμμίζει η δημιουργός:

«Η αφετηρία ήτο η νήσος Άνδρος...» (*Η Άνδρος του Ανδρέα Εμπειρικού* 2004: 312-313). Καθώς διάβαζα τα λόγια του ποιητή (ό.π.: 30): «Αλλά δεν γράφω εδώ οδοιπορικών, ούτε οδηγόν προς χρήσιν των περιηγητών. Εκφράζω τα αισθήματα που γεννά εις την ψυχήν μου η περικαλλής και βορειότερα των εκ του Ελληνικού Αρχιπελάγους αναδυομένων εν εκστάσει νήσων», μία σκέψη

γεννήθηκε, να μιλήσουμε στα παιδιά για “μία διαφορετική διαχείριση της πραγματικότητας” (Ελύτης 1986: 285), αυτήν που προτείνει η ποίηση».

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου στο 4^ο Γυμνάσιο Σπάρτης «Γιάννης Ρίτσος», αφετηρία μας υπήρξε πράγματι «η νήσος Άνδρος». Τα [«φύλλα πορείας»](#) μάς οδήγησαν, ωστόσο, στη δική μας “νήσο”, τη Σπάρτη.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο κινείται στο πλαίσιο του [Νέου Πιλοτικού Προγράμματος Σπουδών](#) και εντάσσεται στην ενότητα «Εικόνες της Ελλάδας στην Ποίηση» της Λογοτεχνίας Α΄ Γυμνασίου.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Στη συγκεκριμένη εφαρμογή το διαδίκτυο αξιοποιήθηκε ως εργαλείο αναζήτησης υλικού. Επίσης, με τη χρήση του κατάλληλου λογισμικού, επιχειρήθηκε η δημιουργία πολυτροπικών κειμένων, ενώ αξιοποιήθηκαν και κάποιες από τις δυνατότητες του επεξεργαστή κειμένου για επέμβαση στο αρχικό κείμενο.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Α΄ Γυμνασίου:

Γιώργος Δροσίνης, [«Θαλασσινά τραγούδια»](#).

ΚΝΑ Β΄ Γυμνασίου:

Οδυσσέας Ελύτης, [«Πίνοντας ήλιο κορινθιακό»](#)

Γιάννης Ρίτσος, [«Τ΄ άσπρο ξωκλήσι»](#).

Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε΄ & Στ΄ Δημοτικού

Οδυσσέας Ελύτης, [«Άνεμοι»](#) (απόσπασμα) στο *Ο ήλιος ο ηλιάτορας*

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Οδυσσέας Ελύτης, «Ο ήλιος». Στο *Ο ήλιος ο ηλιάτορας*. Αθήνα: Ίκαρος, 1971.

Κωστής Παλαμάς, «Μια πίκρα» (από τη συλλογή *Οι καημοί της λιμνοθάλασσας*). Στο Λίνος Πολίτης, *Ποιητική ανθολογία*., Τόμος Στ', 78-79. Αθήνα: Δωδώνη, 1998.

Κωστής Παλαμάς, «[*Πάει το ταξίδι, φτάσαμε*]» (απόσπασμα από το ποίημα «Εκατό φωνές-Δεύτερη νύχτα αριθμ. 38», από τη συλλογή *Η Ασάλευτη ζωή*).. Στο Λίνος Πολίτης, *Ποιητική ανθολογία*, Τόμος Στ', 65. Αθήνα: Δωδώνη, 1998..

Τάκης Παπατσώνης, «[Ρεμβασμός Δεκαπενταύγουστου](#)» (απόσπασμα). Στο *Εκλογή Β'*, 134. Αθήνα: Ίκαρος, 1962.

Σαράντος Παυλέας, «Πατρίδα» (απόσπασμα).. Στο *Θαλασσινή φήμη*, 1958.

Γιάννης Ρίτσος, «Η δίψα στον Μυστρά» (απόσπασμα) (από τη συλλογή *Προσχέδια*). Στο *Ποιήματα 1939-1960*, Τόμος Γ', 73-74. Αθήνα: Κέδρος, 1954.

Γιάννης Ρίτσος, «Φεύγοντας από τη Μονοβασιά» (από τη συλλογή *Μονοβασιά*). Στο *Ποιήματα 1975-1976*, Τόμος ΙΒ', 459. Αθήνα: Κέδρος.

Άγγελος Σικελιανός, «Στον Ακροκόρινθο». Στο *Λυρικός Βίος Β'*. Αθήνα: Οι φίλοι του Βιβλίου, 1946.

Νάσος Βαγενάς, *Στη νήσο των Μακάρων*. Αθήνα: Κέδρος, 2010.

Ανδρέας Εμπειρικός, «[Άνδρος-Υδρούσα](#)». Στο *Η Άνδρος του Ανδρέα Εμπειρικού*, 310-311. Αθήνα & Άνδρος: Άγρα & Καίρειος Βιβλιοθήκη.

Ανδρέας Εμπειρικός, «[Άνδρος-Υδρούσα](#)». Στο *Αι γενεαί πάσαι ή Η σήμερα ως αύριον και ως χθες* (επιμ. Γ. Γιατρομανωλάκης), 149-150. Αθήνα: Άγρα, 1984.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Μη λογοτεχνικά κείμενα

«[Ένα διαφορετικό κείμενο για τη μοναξιά](#)». Σκίτσο του Ηλία Ταμπακέα, περ. «9», εφημ. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 11/2/04. Στο *Νεοελληνική Γλώσσα Β' Γυμνασίου*. (Βιβλίο Μαθητή).

«[\[Προγραμματίζοντας ένα ταξίδι: Αστυπάλαια\]](#)», περ. «Γεωτρόπιο», εφημ. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*. Στο *Νεοελληνική Γλώσσα Β' Γυμνασίου*. (Βιβλίο Μαθητή).

Βίντεο

[Ανδρος-Ανδρέας Εμπειρικός](#) Από τη σειρά: «Η δε πόλις ελάλησεν» του Γ. Σμαραγδή, [πηγή: ψηφιακό αρχείο της NEPIT (5-5-2014)].

Ιστοσελίδες

[Γράφω κείμενα για τον τόπο μου](#). Στο ιστολόγιο «Στα μονοπάτια του λόγου». [Ανάρτηση στο προσωπικό μου ιστολόγιο με παλαιότερες εργασίες μαθητών για τη Λακωνία (5-5-2014)].

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Στο τελευταίο μάθημα πριν την πρώτη ώρα της εφαρμογής του σεναρίου είχαμε επεξεργαστεί ένα παραδοσιακό ποίημα, τα «[Θαλασσινά τραγούδια](#)» του Γ. Δροσίνη. Ως ατομική εργασία είχε ζητηθεί από τα παιδιά να απαντήσουν ατομικά μέσα στην τάξη γραπτώς στο ερώτημα: «Γιατί ο αφηγητής δεν περιγράφει τον τόπο από όπου ξεκινά και δε μας δίνει το όνομά του;». Ήθελα με αυτόν τον τρόπο να προετοιμάσω τους μαθητές, ώστε να προβούμε, μετά την ανάγνωση του ποιήματος «Ανδρος-Υδρούσα» (πρώτη ώρα του σεναρίου), στην εξής σύγκριση: να εντοπίσουν οι μαθητές τυχόν διαφορές ανάμεσα σε ένα ποίημα στο οποίο ο τόπος δεν προσδιορίζεται και σε ένα στο οποίο ο συγκεκριμένος τόπος είναι εκείνος που γεννά το βίωμα, που μεταδίδεται μέσω του ποιήματος. Άλλωστε, στη συγκεκριμένη εφαρμογή είχα αποφασίσει ότι θα αξιοποιούσαμε τόσο ποιήματα στα οποία κατονομάζεται ρητά ένας τόπος, όσο και άλλα τα οποία εκκινούν και μιλούν απλώς για κάποιο ελληνικό τοπίο. Επιπλέον, είχα σκοπό να επανέλθουμε και να συγκρίνουμε τον τρόπο με τον οποίο πραγματεύεται το θέμα ένας παραδοσιακός ποιητής, με τον τρόπο με τον οποίο το πραγματεύεται ένας υπερρεαλιστής.

Επιπλέον, όπως προέβλεπε το αρχικό σενάριο, ζήτησα από τα παιδιά πριν από την έναρξη της εφαρμογής του σεναρίου να μου στείλουν στο προσωπικό μου email μια φωτογραφία από την επίσκεψή τους σε έναν τόπο, που τους είχε προκαλέσει συναισθήματα –θετικά ή αρνητικά–, μαζί με ένα σύντομο σχόλιό τους. Σε περίπτωση

που δεν είχαν email ή πρόσβαση στο διαδίκτυο, τους ζήτησα να μου φέρουν την εργασία στο σχολείο αποθηκευμένη σε κάποιο φορητό μέσο αποθήκευσης, τουλάχιστον μία μέρα πριν από το επόμενο μάθημα.

1^η ώρα

Η ολομέλεια βρισκόταν στην αίθουσα διδασκαλίας. Μόλις ξεκίνησε η ώρα, διαβάσαμε κάποιες από τις εικασίες των μαθητών για την απροσδιοριστία του τόπου στο ποίημα «[Θαλασσινά τραγούδια](#)» (εργασία στην τάξη κατά την προηγούμενη ώρα). Πολλοί από αυτούς έγραψαν ότι ο αφηγητής στο συγκεκριμένο κείμενο επιλέγει και περιγράφει μόνον όσα στοιχεία επιθυμεί, καθοδηγούμενος απλώς από τη φαντασία του. Άλλοι απέδωσαν την επιλογή στον στόχο του ποιητή, υποστηρίζοντας ότι ήθελε να «μιλήσει γενικά» και να μην περιγράψει κάποιον συγκεκριμένο τόπο. Πάντως, η εργασία αυτή είχε και χαρακτήρα διαγνωστικό, προκειμένου να διαπιστώσω τις αντιλήψεις με τις οποίες προσέρχονταν στο διδακτικό σενάριο οι μαθητές, αλλά και προκειμένου να προετοιμαστεί η συζήτηση που θα επακολουθούσε σχετικά με τη σημασία του βιώματος².

Στη συνέχεια, προβάλαμε στον διαδραστικό πίνακα τρεις από τις εργασίες που είχα ζητήσει να προετοιμάσουν οι μαθητές στο σπίτι, δηλαδή τη φωτογραφία ενός τόπου που τους έκανε ιδιαίτερη εντύπωση με το σχόλιο των παιδιών για αυτόν. Επέλεξα κάποιες φωτογραφίες, των οποίων τα σχόλια μαρτυρούσαν την έντονη συναισθηματική φόρτιση του παιδιού από την επαφή του με κάποιον αγαπημένο τόπο, καθώς στόχος του σεναρίου ήταν γενικά η βιωματική προσέγγιση του θέματος από τους μαθητές. Μετά από συζήτηση μέσα στην τάξη, καταλήξαμε ότι η επιλογή των φωτογραφιών από τα παιδιά αυτά υπαγορεύτηκε από το γεγονός ότι τους βοήθησαν να ανακαλέσουν συγκεκριμένες εμπειρίες και βιώματα που έμειναν χαραγμένα στη μνήμη τους. Τονίσαμε, όπως προέβλεπε και το αρχικό σενάριο, ότι τέτοιου είδους βιώματα γίνονται τελικά τέχνη από τους δημιουργούς και ότι κατά τις

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τον φάκελο tek_m_1_aoristia_topou.

επόμενες διδακτικές ώρες επρόκειτο να ασχοληθούμε και εμείς με ποιήματα που γεννήθηκαν από την επαφή των δημιουργών τους με ελληνικούς τόπους³.

Έπειτα, διένειμα στα παιδιά φωτοαντίγραφο με τίτλο: «Η αφετηρία ήτο η νήσος Άνδρος». Τους εξήγησα ότι ο τίτλος προέρχεται από κείμενο του ποιητή Ανδρέα Εμπειρικού, ο οποίος καταγόταν από το νησί και έγραψε κείμενα γεμάτα θαυμασμό για αυτό. Πρόσθεσα ότι το δικό μας ταξίδι σε τόπους της πατρίδας μας θα γινόταν μέσα από ποιήματα που αναφέρονται σε αυτούς και ότι αφετηρία για το ταξίδι μας θα ήταν η Άνδρος και τα συγκεκριμένα κείμενα του Εμπειρικού, που ακολουθούν:

- το σύντομο απόσπασμα του [ημιτελούς λήμματος](#) του ποιητή για την Άνδρο, που προτείνεται στο αρχικό σενάριο,
- οι πρώτοι τριάντα στίχοι του [ομότιτλου ποιήματος](#) του Ανδρέα Εμπειρικού.

Αφού διαβάσαμε και σχολιάσαμε σύντομα το ημιτελές λήμμα από το φωτοαντίγραφο, προχωρήσαμε στο ποίημα «Άνδρος-Υδρούσα», προβάλλοντας ένα απόσπασμα (01.28-03.40) από τη σειρά του Γιάννη Σμαραγδή *Η δε πόλις ελάλησεν* με τίτλο: «[Άνδρος-Ανδρέας Εμπειρικός](#)», στο οποίο ακούγεται η απαγγελία του ηθοποιού Β. Παπαβασιλείου, ενώ παρουσιάζονται χαρακτηριστικές εικόνες από το νησί. Η προβολή του αποσπάσματος κρίθηκε απαραίτητη, για να τονιστεί ότι το συγκεκριμένο ποίημα γέννησε κάποιες εικόνες στο μυαλό του σκηνοθέτη, όπως συμβαίνει και με τις δικές μας αναγνώσεις.

Επειδή το ποίημα είναι ιδιαίτερα απαιτητικό και μακριά από τις προσλαμβάνουσες των μαθητών, προτίμησα αυτοί να εργαστούν σε τετραμελείς ομάδες, ώστε να μοιραστούν σκέψεις και εντυπώσεις μετά την ανάγνωσή του. Τους ζήτησα, λοιπόν, να γυρίσουν τις καρτέλες και να σχηματίσουν πρόχειρα τετραμελείς/πενταμελείς ομάδες (το τμήμα αποτελείται από 24 μαθητές και μαθήτριες) με τους συμμαθητές που κάθονταν από πίσω τους και να προσπαθήσουν να εντοπίσουν σε συνεργασία με αυτούς τις εικόνες του ποιήματος. Οι μαθητές

³ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τον φάκελο tek_m_2_foto_sxolio.

συνεργαζόμενοι μπόρεσαν να εντοπίσουν ευκολότερα το ζητούμενο θέμα. Οι ομάδες ανακοίνωσαν εκ περιτροπής τα πορίσματά τους.

Ρώτησα στη συνέχεια, σύμφωνα με το αρχικό σενάριο, αν η εικόνα της Άνδρου που παρουσιάζεται στα κείμενα του Εμπειρικού μπορεί να γίνει αντιληπτή μόνο με τα μάτια. Οι μαθητές, αξιοποιώντας όσα προηγήθηκαν, απάντησαν ότι η εικόνα που παρουσιάζεται στο ποίημα βρίσκεται στη φαντασία του ποιητή και αποτελεί την προσωπική του εντύπωση από τον συγκεκριμένο τόπο.

Ως πρώτη γραπτή ατομική εργασία για το σπίτι τους ζητήθηκε να απαντήσουν στο ερώτημα: «Ποια εντύπωση προκαλεί στον αφηγητή το συγκεκριμένο τοπίο, που περιγράφεται στο ποίημα “Άνδρος-Υδρούσα” και πώς την εκφράζει;»

Επίσης, θέλοντας να δώσω και άλλα δείγματα του τρόπου με τον οποίο προσεγγίζει το ελληνικό τοπίο ένας ποιητής, αλλά και να οδηγήσω τα παιδιά να προβούν σε συγκρίσεις ανάμεσα σε ομόθεμα ποιήματα, τους διένειμα φωτοαντίγραφο με δύο ποιήματα από τον *Ήλιο τον ηλιάτορα* του Ελύτη («Ο ήλιος», «Άνεμοι») και τους ζήτησα να τα μελετήσουν, ώστε να απαντήσει το καθένα στο εξής ερώτημα: «Πώς συνομιλεί το ποίημα του Εμπειρικού με αυτά του Ελύτη και του Δροσίνη και σε τι διαφέρουν;».

2^η ώρα

Τα παιδιά διάβασαν τις εργασίες που τους είχαν ανατεθεί την προηγούμενη ώρα. Όσον αφορά στην πρώτη εργασία, φάνηκε ότι είχαν αντιληφθεί όσα είχαν συζητηθεί για τη σημασία του βιώματος, την προσέγγιση του θέματος με τη φαντασία, τη χρήση των λέξεων με διαφορετικό τρόπο από ό,τι στην καθημερινότητα και τη χρήση υπερρεαλιστικών εικόνων. Όσον αφορά στη δεύτερη εργασία, σύμφωνα με τον αρχικό στόχο, τα παιδιά συνέκριναν σε αδρές γραμμές (αναμενόμενο για την ηλικία τους και τον βαθμό *ετοιμότητάς* τους) τα ποιήματα του Εμπειρικού με τα ποιήματα του Ελύτη και του Δροσίνη, επισημαίνοντας τις ομοιότητες στις εικόνες αλλά και τις διαφορές στην αφορμή (συγκεκριμένος ο τόπος για το ποίημα του Εμπειρικού) καθώς

και στον τρόπο πραγμάτευσης (από τις παραδοσιακές περιγραφές του Δροσίνη στον υπερρεαλισμό του Εμπειρικού)⁴.

Στη συνέχεια, μοίρασα το πρώτο φύλλο εργασίας (1^ο φύλλο πορείας), κρατώντας τον τίτλο και τις δραστηριότητες του αρχικού σεναρίου, αλλάζοντας, ωστόσο, τα προς μελέτη ποιήματα, και ζήτησα να εργαστεί κάθε μαθητής μόνος του επιλέγοντας από τα ποιήματα αυτό που επιθυμούσε. Αφού το μελετούσε, θα έπρεπε να διαλέξει από αυτό την εικόνα και τις λέξεις ή φράσεις που του έκαναν εντύπωση και να τις καταγράψει μαζί με τις εντυπώσεις του από το ποίημα στο φύλλο εργασίας. Επισημαίνω ότι στο φωτοαντίγραφο με τα ποιήματα δεν αναφερόταν το όνομα κανενός από τους ποιητές, ώστε να επιλέξουν τα παιδιά το ποίημα που θα μελετούσαν στη συνέχεια με κριτήριο αποκλειστικά τη θετική εντύπωση ή ανταπόκρισή τους σε αυτό και όχι το όνομα κάποιου γνωστού τους ποιητή.

Η εσκεμμένη αποσιώπηση των ονομάτων των ποιητών (αλλά και των περισσότερων από τους τίτλους των ποιημάτων –εκτός αν αυτοί ήταν απαραίτητοι για τον προσδιορισμό του τόπου στον οποίον αναφερόταν κάθε ποίημα–) αξιοποιήθηκε και σε μία δραστηριότητα ψηφιακού γραμματισμού που ανατέθηκε στα παιδιά για το σπίτι. Τους ζήτησα να ανακαλύψουν, μέσω μιας μηχανής αναζήτησης, το όνομα του ποιητή και στη συνέχεια, να δώσουν μέσα σε δέκα-δεκαπέντε το πολύ γραμμές ένα σύντομο βιογραφικό του σημείωμα. Ήθελα να διαπιστώσω ποιες πρακτικές θα ακολουθούσαν οι μαθητές προκειμένου να φτάσουν στο όνομα του ποιητή. Πολλά παιδιά δήλωσαν στη συζήτηση που επακολούθησε κατά την επόμενη ώρα ότι δε γνώριζαν αυτήν τη δυνατότητα των μηχανών αναζήτησης. Επιπλέον, η δραστηριότητα είχε στόχο να ωθήσει τους μαθητές να επιλέξουν τα σπουδαιότερα από τα στοιχεία του βιογραφικού σημειώματος που βρήκαν στο διαδίκτυο και να μην αρκεστούν, κατά τη συνήθη πρακτική, σε απλή αντιγραφή-επικόλληση («copy-paste») ενός λήμματος της Wikipedia. Κατά την παρουσίαση των συγκεκριμένων

⁴ Βλ. .ό.π. τον φάκελο tek_m_3_erg_spiti_an_el.

εργασιών την επόμενη διδακτική ώρα αναφερθήκαμε στους παραπάνω στόχους και συμφωνήσαμε ότι καλό είναι να υιοθετηθούν στο μέλλον από όλους μας πρακτικές δημιουργικότερης αξιοποίησης των ΤΠΕ.

3^η ώρα

Η ώρα αυτή είχε προγραμματιστεί να πραγματοποιηθεί στο εργαστήριο πληροφορικής, που ήταν διαθέσιμο κάθε Τετάρτη. Στο τέλος της προηγούμενης ώρας είχα συλλέξει το [1^ο φύλλο πορείας](#) με τις ατομικές προσεγγίσεις των παιδιών στις λέξεις και τις εικόνες [ενός από τα ποιήματα του φύλλου πορείας](#) που δόθηκαν για μελέτη. Ήθελα με αυτόν τον τρόπο να αξιολογήσω την αυθεντική ματιά τους πάνω σε ποιήματα που έβλεπαν για πρώτη φορά, χωρίς κανένα σχόλιο δικό μου ή των γονιών τους. Επιπλέον, όπως προέβλεπε και το αρχικό σενάριο, κάθε παιδί επέλεξε το ποίημα που το συγκίνησε ή έστω δεν το δυσκόλεψε στην πρώτη ανάγνωση. Ομολογώ ότι οι μαθητές και μαθήτριες της Α΄ Γυμνασίου ανταποκρίθηκαν πολύ θετικά στη συγκεκριμένη εργασία.

Το αρχικό σενάριο ζητούσε να πληκτρολογήσουν τα παιδιά στο σπίτι τους τα κείμενα που είχαν γράψει χειρόγραφα στην τάξη, ώστε να τα επεξεργαστούν κατά την επόμενη διδακτική ώρα στο εργαστήριο, στο πλαίσιο των ομάδων που θα δημιουργούνταν. Κριτήριο για τη δημιουργία κάθε ομάδας θα ήταν η επιλογή του ίδιου ποιήματος από κάποια παιδιά.

Λόγω του επιβαρυσμένου προγράμματος των μαθητών, καθώς διανύαμε περίοδο διαγωνισμάτων, επέλεξα να μην τους δυσκολέψω περισσότερο αναθέτοντάς τους μια επιπλέον εργασία πληκτρολόγησης, αλλά σκάναρα τα χειρόγρατά τους και τα τοποθέτησα ο ίδιος σε αρχείο επεξεργασίας κειμένου (Word) με τη μορφή εικόνων, ώστε να τα επεξεργαστούν στη συνέχεια οι μαθητές με τα σχετικά εργαλεία επεξεργασίας εικόνας. Βέβαια, με αυτήν την επιλογή θα στερούμασταν κάποιες επιπλέον δυνατότητες μορφοποίησης που μας δίνει ο επεξεργαστής κειμένου, παρόλα αυτά επέλεξα τη λύση που περιέγραφα παραπάνω. Ενδεικτικά, ακολουθούν

σκαναρισμένα κάποια από τα κείμενα που γράφτηκαν στην τάξη για το ποίημα «Μια πίκρα» με βάση το [1^ο φύλλο πορείας](#).

Μου άρεσε πολύ το ποίημα
 4) (Μια πίκρα). Πώς το
 δάσος αφηρημένα τα
 και ο ποταμός απειλεί
 και και υστερα από τα
 παιδικά του χρόνια. Κλεί-
 νω τα λόγια μου και
 φωνικό ζήτημα στη σύνταξη
 σαν να είναι μικροί μου
 βλέπω εκάντη την στήλη
 ήρεμη πλάση και μικρή
 θάλασσα. Κατορθώνω
 που σπέρνει υστερα από
 τα παιδικά του χρόνια
 για επαναλαμβάνω από
 το σπέρμα. Ίσως οι δάφνες
 τα εμένα μου κινείται
 ποτέ περιγράφει με σφι-
 όμα. Οι δάφνες που μου
 είναι κυρίως ενάντια
 ήσαν η περιγραφή του
 κοπο κυρίως για την θά-
 λασσα.

Στο ποίημα αυτό μας
 δίνεται η εικόνα για τη
 φιλοδόξου του Μεσογείου.
 Ο ποιητής επαναλαμβάνει
 κάποιους στίχους ενάντια
 φύλλου για να μας ξίξει
 το νέο οφθαλμικό ενα
 αυτό το μέρος για
 κινών ("εμ θάλασσα εκεί
 τη ρυχή και την
 ήρεμη" "εμ θάλασσα
 εκεί την πλατιά, τη
 μεγάλη"). Η εικόνα
 που μας δίνεται είναι
 για αυστηρή για
 αυτόν, γιατί του
 θυμίζει τη μικρά
 του. Ακόμη του θυμίζει
 τα πρώτα χρόνια του
 στο τόπο αυτό.

Το ποίημα που μου άρεσε είναι "Μια πίκρα".
 Η εικόνα που φαντάσθηκα από αυτό το ποίημα είναι τα παιδικά
 μου χρόνια. Τότε, που κάθε παιδί παίζει ~~στη~~ ξεχώνιστο στο
 ακρογιάδι, χωρίς να του αποσπάσει το πρόβλημα το κεφάλι. Η εικόνα
 αυτή πιστεύω πως σε οποιαδήποτε μέρσει τα παιδικά του χρόνια.
 Οι δάφνες που μου άρεσαν είναι "εμ θάλασσα... τη μεγάλη",
 γιατί σε παιδικό στίχους κάνει τις φράσεις αυτές επαναλαμβάνω

Η επιλογή να εργαστούμε με βάση σκαναρισμένα και όχι πληκτρολογημένα κείμενα άλλαξε σε μεγάλο βαθμό και το περιεχόμενο του 2^{ου} φύλλου πορείας. Παρέλειψα, εκ των πραγμάτων, τις αρχικές οδηγίες του συνταγμένου σεναρίου της Ρ. Τεντόμα⁵ και ζήτησα να υπογραμμίσει απλώς κάθε μέλος καθεμιάς από τις ομάδες τις λέξεις που είχε ξεχωρίσει κατά την προηγούμενη ώρα από το επιλεγμένο ποίημα. Στο αρχικό σενάριο προβλεπόταν οι λέξεις αυτές να ονομαστούν «Πύλες» για το πέρασμά μας στον κόσμο του ποιήματος.

Είχα, επιπλέον, φροντίσει, πριν ξεκινήσει το μάθημα, να υπάρχει στην επιφάνεια εργασίας κάθε υπολογιστή ένας φάκελος με τα ονόματα των παιδιών που είχαν διαλέξει το ίδιο ποίημα (λ.χ. Πέτρος_Αγγελική_Μια πίκρα). Στις περιπτώσεις που το ίδιο ποίημα επελέγη από πολλούς μαθητές (αυτό συνέβη με το «Μια πίκρα» του Παλαμά, την «Πατρίδα» του Παυλέα και τα δύο ποιήματα των Ρίτσου και Παπατσώνη για το ξωκλήσι) είχα φροντίσει να μοιράσω ο ίδιος τους μαθητές σε δύο διαφορετικές (περίπου ισοδύναμες ομάδες). Όταν κάθε μαθητής επέλεγε, κατά την προηγούμενη ώρα, ποιο ποίημα θα σχολίαζε, δε γνώριζε ότι ο χωρισμός σε ομάδες θα γινόταν με βάση τη συγκεκριμένη επιλογή. Έτσι, τα παιδιά ξαφνιάστηκαν ευχάριστα, όταν τους ανακοίνωσα ποιο ήταν το κριτήριο χωρισμού και κάθισαν στις θέσεις εργασίας. Οκτώ ήταν οι θέσεις εργασίας και τόσες ομάδες δημιουργήθηκαν αντίστοιχα, με δύο ή τρία μέλη η καθεμιά.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να μεταφέρω κάποια από τα σχόλια των παιδιών για την επιλογή των ποιημάτων. Οι μαθητές που επέλεξαν το «Μια πίκρα» δήλωσαν ότι το έκαναν κυρίως επειδή ο ποιητής, με την πρώτη ανάγνωση, τους μετέδωσε συγκεκριμένα συναισθήματα για τον τόπο στον οποίον αναφέρεται. Τα κείμενα των Ρίτσου και Παπατσώνη με θέμα το ξωκλήσι τα επέλεξαν οι μαθητές χωρίς να καταλάβουν ότι επρόκειτο για δύο διαφορετικά ποιήματα. Δήλωσαν ότι τα διάλεξαν, γιατί τους συγκίνησε το θέμα, παραδέχθηκαν, ωστόσο, ότι, κατά την επιλογή, μεγάλο

⁵ Βλ. Σταυρούλα Τεντόμα, *Η νήσος των ποιητών*, Νεοελληνική Λογοτεχνία Α΄ Γυμνασίου, 2013, σ. 19.

ρόλο έπαιξε και η μικρή έκτασή τους⁶. Τα ποιήματα του Ρίτσου για τη Μονεμβάσια και τον Μυστρά δεν επελέγησαν από κανέναν μαθητή, παρά το τοπικό ενδιαφέρον, προφανώς επειδή ήταν αρκετά απαιτητικά και δυσπρόσιτα σε μια πρώτη ανάγνωση.

Κατά την προσέλευση των μαθητών το εργαστήριο, αναδείχθηκε για μια ακόμη φορά το πρόβλημα χώρου: η αίθουσα είναι ορθογωνίου σχήματος και διαθέτει μόνον οκτώ (8) σταθμούς εργασίας, με δύο καρέκλες στον καθένα από αυτούς. Κατά συνέπεια, στάθηκε δύσκολο να εργαστούν με την απαιτούμενη προσήλωση οι είκοσι τέσσερις μαθητές του τμήματος. Σημειώνω εδώ ότι το πρόβλημα της έλλειψης ή δυσλειτουργίας των εργαστηρίων θα μπορούσε να ξεπεραστεί αν υπήρχαν σε κάθε σχολείο διαθέσιμοι φορητοί υπολογιστές (ένας ή δύο για κάθε ομάδα) και αξιόπιστη ασύρματη σύνδεση στο διαδίκτυο, ώστε οι μαθητές να εργάζονται ανά πάσα στιγμή στην τάξη τους.

Οι μαθητές ολοκλήρωσαν τις εργασίες τους και τους ανέθεσα ως εργασία για το σπίτι για το επόμενο μάθημα να ασκηθούν στην απαγγελία του ποιήματος που είχαν επιλέξει, όπως προέβλεπε το [3^ο φύλλο πορείας](#) του αρχικού σεναρίου που τους διανεμήθηκε, καθώς την επόμενη φορά θα παρουσιάζονταν στην τάξη οι εργασίες της διδακτικής ώρας που τελείωνε. Με άλλα λόγια, τους ενημέρωσα ότι θα παρουσίαζε κάθε ομάδα στις υπόλοιπες το ποίημα που επέλεξε απαγγέλλοντάς το κατάλληλα και προβάλλοντας στον διαδραστικό πίνακα τα αρχεία με τις προσωπικές αναγνώσεις των μελών της.

Στόχος των μελών κάθε ομάδας θα ήταν να βοηθήσουν τους συμμαθητές τους των άλλων ομάδων να επικοινωνήσουν με το ποίημα που οι ίδιοι είχαν μελετήσει, μέσω των επιλεγμένων λέξεων-Πυλών και εικόνων. Με αυτόν τον τρόπο, κάθε μαθητής θα μοιραζόταν την προσωπική του ανάγνωση με την κοινότητα των αναγνωστών, τους συμμαθητές του.

⁶ Σημειώνω ότι αυτός ήταν και ο ένας λόγος που έδωσα δύο ομόθεμα ποιήματα σε αυτήν την ομάδα. Ο άλλος λόγος ήταν για να δω αν θα αντιλαμβάνονταν οι μαθητές το γεγονός αυτό και πώς θα το διαχειρίζονταν μέσω της αναζήτησης στο διαδίκτυο –τα αποτελέσματα στο σημείο αυτό δεν ήταν ενθαρρυντικά.

4^η ώρα

Στο μάθημα της Παρασκευής η ολομέλεια ξαναβρέθηκε στην αίθουσα διδασκαλίας. Ήταν η ώρα να ακουστούν οι απαγγελίες των παιδιών, προετοιμασμένες σύμφωνα με τις οδηγίες του [3^{ου} φύλλου πορείας](#), και καθεμιά από τις οκτώ ομάδες να παρουσιάσει στις υπόλοιπες τόσο το ποίημα με το οποίο ασχολήθηκε όσο και τις εντυπώσεις κάθε μέλους της από αυτό.

Πιο συγκεκριμένα, τα μέλη κάθε ομάδας σηκώνονταν στον διαδραστικό πίνακα. Όπως προβλεπόταν και στο αρχικό σενάριο, κάθε ομάδα είχε επιλέξει ένα μέλος της για να απαγγείλει το ποίημα. Στη συνέχεια, λάμβαναν εκ περιτροπής τον λόγο όλα τα υπόλοιπα μέλη και μιλούσαν για τις εικόνες που τους έκαναν εντύπωση και τις λέξεις-Πύλες που επέλεξαν, για να προσεγγίσουν το ποίημα. Παράλληλα, στον διαδραστικό πίνακα κάθε ομάδα πρόβαλλε το αρχείο που είχε δημιουργήσει κατά την προηγούμενη ώρα, με τις υπογραμμισμένες λέξεις-Πύλες και τα σκαναρισμένα χειρόγραφα των αναγνώσεων των μελών της.

Αξιολογήσαμε:

α. την ποιότητα κάθε απαγγελίας. Η ανάγνωση των ποιημάτων, σε γενικές γραμμές, δεν ικανοποίησε. Οι μαθητές απέδωσαν το γεγονός στο άγχος και την έλλειψη εμπειρίας από αναγνώσεις τέτοιου είδους. Συμφωνήσαμε ότι πολύς δρόμος πρέπει να διανυθεί μέχρι την ορθή απαγγελία ποιημάτων, καθώς είναι μια δεξιότητα που δεν καλλιεργείται συστηματικά στο ελληνικό σχολείο.

β. τον τρόπο παρουσίασης των ποιημάτων από τις ομάδες.

Οι μαθητές άκουσαν με προσοχή και σεβασμό τους συμμαθητές τους να μιλούν για ό,τι τους έκανε εντύπωση. Καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι η προσέγγιση κάθε ποιήματος είναι προσωπική υπόθεση και εξαρτάται από τις προσλαμβάνουσες, την ευαισθησία και την ετοιμότητα κάθε αναγνώστη χωριστά. Από την άλλη, αφού εργαστήκαμε σε ομάδες, καθένα από τα αρχεία που παρουσιάστηκαν αποτέλεσε ένα μωσαϊκό αναγνώσεων, συνθεμένο από την προσωπική συμβολή κάθε μέλους.

Μέχρι το τέλος της ώρας είχαν παρουσιάσει την εργασία τους οι τέσσερις από τις οκτώ ομάδες. Φάνηκε πόσο θα βοηθούσε την ολοκλήρωση της δραστηριότητας αυτής, αν στο ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου είχε προβλεφθεί συνεχές δίωρο.

Ζήτησα από τους μαθητές να μελετήσουν στο σπίτι και να προετοιμάσουν το ποίημα του Ρίτσου για τη Μονεμβασία, το οποίο δεν είχε επιλέξει καμιά ομάδα, και να σημειώσει ο καθένας εικόνες και λέξεις-Πύλες και εντυπώσεις από αυτό. Τις εργασίες αυτές τις συνέλεξα την επόμενη ώρα και τις διόρθωσα με σχόλια στο τετράδιο κάθε μαθητή.

5^η ώρα

Την Τετάρτη το εργαστήριο πληροφορικής ήταν διαθέσιμο και έτσι επέλεξα να μεταβούμε σε αυτό, αφήνοντας την παρουσίαση των υπόλοιπων εργασιών για την Παρασκευή, οπότε θα έπαιρναν τον λόγο οι ομάδες που δεν είχαν προλάβει να παρουσιάσουν τα ποιήματά τους, αξιοποιώντας, επιπλέον, και την εργασία που θα πραγματοποιούσαν στο εργαστήριο εκείνη την ημέρα. Οι ομάδες εξακολουθούσαν να είναι χωρισμένες με βάση το ποίημα που είχαν επιλέξει προς επεξεργασία.

Στο εργαστήριο πληροφορικής τα παιδιά κάθισαν στους ίδιους σταθμούς εργασίας, όπως την προηγούμενη Τετάρτη. Στην επιφάνεια εργασίας τους περίμενε ο φάκελος με το αρχείο που είχε κάθε ομάδα κατασκευάσει μέχρι εκείνη τη στιγμή (με τις υπογραμμισμένες λέξεις-Πύλες πάνω στο ποίημα και τα ατομικά σχόλια-αναγνώσεις κάθε μέλους).

Το αρχικό σενάριο προέβλεπε στο σημείο αυτό τα εξής (οι υπογραμμίσεις δικές μου):

«Δίνουμε το 4^ο φύλλο εργασίας το οποίο αποτελείται από δύο μέρη, α' και β'. Τα μέλη της ομάδας αναλαμβάνουν ρόλους. Οι ομάδες επεξεργάζονται το κείμενο σε ένα αρχείο παρουσίασης ή επεξεργαστή κειμένου. Υποτίθεται ότι ένα επιτελείο «ειδικών» αναλαμβάνει να εντοπίσει τις λέξεις με τις οποίες σχηματίζεται μία ποιητική εικόνα. Ένας θα γίνει ζωγράφος-ειδικός στα χρώματα,

άλλος αρωματοποιός-ειδικός στις μυρωδιές, άλλος αρχιτέκτονας-ειδικός στα κτήρια, άλλος μουσικός-ειδικός στους ήχους και ένας ντετέκτιβ ο οποίος παρακολουθεί και καταγράφει την παρουσία ανθρώπων και ζώων. Κάποιες λέξεις μπορεί να ενδιαφέρουν δύο ή περισσότερους κλάδους, για αυτό κάθε ειδικότητα σημειώνει τις λέξεις που την αφορούν με διαφορετικό τρόπο δημιουργώντας έναν κώδικα: π.χ. οι ζωγράφοι τις χρωματίζουν, οι μουσικοί τις σημειώνουν με έντονα γράμματα, οι αρχιτέκτονες με πλάγια, οι αρωματοποιοί τις υπογραμμίζουν, ο ντετέκτιβ τις επισημαίνει με κίτρινο. Θα πρέπει το κάθε μέλος ανάλογα με την ειδικότητά του να ανιχνεύσει στο κείμενο τις λέξεις που αντιστοιχούν στον κλάδο του. Επιχειρείται μέσα από ένα παιχνίδι με κώδικες να έρθουν τα παιδιά σε μία πρώτη επαφή με τη λειτουργία της ποιητικής γλώσσας ως ιδιαίτερου γλωσσικού κώδικα. Κάθε κλάδος συμπληρώνει κάτω από το κείμενο το υπόμνημα, στο οποίο δηλώνεται η επεξήγηση της σήμανσης των λέξεων.

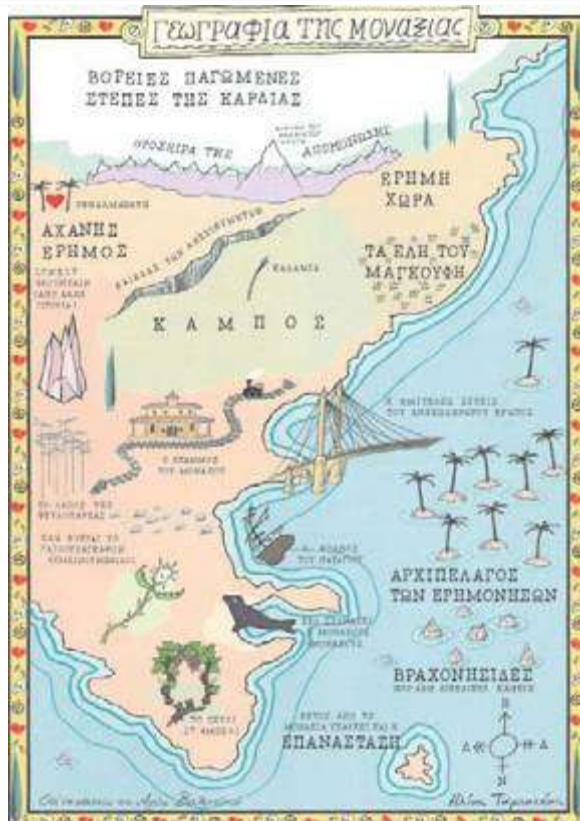
Διαπιστώνουν ότι το κείμενο μετά την επεξεργασία παίρνει άλλη όψη. Μέσα από αυτήν τη δραστηριότητα τονίζονται στο κείμενο κάποιες από τις λέξεις τις οποίες χρησιμοποιεί ο ποιητής για να κάνει μία εικόνα τόσο πολύ αισθητή/ζωντανή που μπορείς ακόμα και να τη μυρίσεις. Στη συνέχεια, χρησιμοποιώντας τα στοιχεία που απέφερε η έρευνα, θα πρέπει τα παιδιά να αναζητήσουν στο διαδίκτυο μία εικόνα/φωτογραφία που θα μπορούσε να συνοδεύσει το ποίημα (φύλλο εργασίας 4β). Επίσης, θα πρέπει να ανακοινώσουν στην ολομέλεια ποια ειδικότητα εντόπισε τις περισσότερες λέξεις και ποια ειδικότητα δεν βρήκε στοιχεία από την έρευνα».

Μοίρασα στα παιδιά το [4ο φύλλο πορείας](#), με αρκετές διαφοροποιήσεις σε σχέση με το αντίστοιχο του αρχικού σεναρίου:

α. λόγω του μικρού αριθμού των μελών κάθε ομάδας δεν επέμεινα στον διαχωρισμό των ρόλων των «ειδικών» στα μέλη της. Επειδή όμως έκρινα ότι το συγκεκριμένο τμήμα του φύλλου εργασίας είχε ενδιαφέρον και θα βοηθούσε τα παιδιά στη δραστηριότητα που θα ακολουθούσε, διατήρησα το κομμάτι αυτό του φύλλου εργασίας, παρακινώντας τα μέλη κάθε ομάδας να μοιραστούν μεταξύ τους τους ρόλους, αναλαμβάνοντας περισσότερους από έναν.

β. Επειδή η εργασία με την υπογράμμιση των λέξεων είχε ήδη προχωρήσει σε ικανοποιητικό βαθμό από κάθε ομάδα και μπορούσε να αξιοποιηθεί για κάποια άλλη δραστηριότητα, σε έναν τελείως άλλο κώδικα, δεν προχώρησα στις υπόλοιπες δραστηριότητες του αρχικού σεναρίου (κατασκευή υπομνήματος με τις λέξεις-στοιχεία που εντόπισε κάθε «ειδικός», εύρεση κατάλληλης φωτογραφίας στο διαδίκτυο), αλλά έδωσα στο σημείο αυτό διαφορετικό προσανατολισμό: με πρότυπο-ιδέα τον χάρτη με τίτλο «[Γεωγραφία της μοναξιάς](#)», από σκίτσο του Ηλία Ταμπακέα, που υπάρχει στο βιβλίο της Β΄ Γυμνασίου και συμπεριλήφθηκε στο [4^ο φύλλο πορείας](#), ζήτησα από κάθε ομάδα να κατασκευάσει τον δικό της «χάρτη» ανάγνωσης και ανταπόκρισης στα ποιήματα, στον οποίο θα ενσωμάτωνε τα στοιχεία από τις προηγούμενες δραστηριότητες, σχετικά με το ποίημα, καθώς και στοιχεία της προπαρασκευαστικής αποστολής των «ειδικών» από το συγκεκριμένο φύλλο πορείας, όπως ήχους, συναισθήματα, εντυπώσεις, αρώματα κλπ. (καταγεγραμμένα όλα με λέξεις). Παραθέτω εδώ τον εν λόγω χάρτη (Από την Ενότητα 8 της *Νεοελληνικής Γλώσσας Β΄ Γυμνασίου*. Βιβλίο μαθητή, [119](#)):

(Ηλίας Ταμπακάς, περ. «9», εφημ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 11/2/04)

Για την κατασκευή του χάρτη ζήτησα να αξιοποιηθεί το πρόγραμμα ζωγραφικής από τα βοηθήματα του υπολογιστή, με το οποίο τα περισσότερα παιδιά ήταν αρκετά εξοικειωμένα.

Τα παιδιά δούλεψαν καταρχάς αμήχανα, όσον αφορά στο γλωσσικό κομμάτι των χαρτών. Φάνηκαν να μην μπορούν να περάσουν εύκολα από τα συνεχή κείμενα σε λέξεις-κλειδιά ή λέξεις που δείχνουν συναισθήματα ή εκφράζουν εντυπώσεις. Επίσης, κάποιες ομάδες δυσκολεύτηκαν να μεταβούν από τον λεκτικό κώδικα σε άλλα συστήματα-κώδικες και απλώς μετέφεραν σε πλαίσια κειμένου κάποια κομμάτια από τα σχόλια-εντυπώσεις των μελών τους. Με καθοδήγηση και ενθάρρυνση, όμως, ολοκλήρωσαν τις εργασίες τους μέχρι το τέλος της ώρας, εκτός από μία ομάδα, που παλινωδώντας διέγραψε την τελευταία στιγμή ό,τι είχε

κατασκευάσει, με αποτέλεσμα να μην προλάβει στη συνέχεια να ολοκληρώσει την εργασία της.

Ανάμεσα στις εργασίες που παραδόθηκαν υπήρξαν και πολύ ενδιαφέρουσες προσεγγίσεις. Πιο δημιουργικές κρίθηκαν εκείνες στις οποίες απομονώθηκαν λέξεις που εξέφραζαν ήχους, μυρωδιές ή συναισθήματα ή στις οποίες η φαντασία των παιδιών συμπλήρωσε το ποίημα. Οι «χάρτες ανάγνωσης και ανταπόκρισης» στα ποιήματα ενσωματώθηκαν στα ήδη υπάρχοντα αρχεία επεξεργασίας κειμένου (αυτά με τις υπογραμμισμένες λέξεις-Πύλες, τα σκαναρισμένα σχόλια-αναγνώσεις των μελών των ομάδων), ώστε να παρουσιάσουν οι ομάδες τα αρχεία στην καινούρια τους, επαυξημένη μορφή, κατά την επόμενη ώρα στην ολομέλεια.

6^η ώρα

Η ολομέλεια συγκεντρώθηκε στην αίθουσα διδασκαλίας. Παρουσιάστηκαν οι «χάρτες ανάγνωσης» που είχαν δημιουργηθεί κατά την προηγούμενη ώρα, με πρώτες τις ομάδες που δεν είχαν μιλήσει την προηγούμενη εβδομάδα και στις οποίες δόθηκε επιπλέον χρόνος για απαγγελία του ποιήματος και εισαγωγικά σχόλια. Επίσης, ζητήθηκε από όλες τις ομάδες, κατά τις παρουσιάσεις τους, να αιτιολογήσουν τις επιλογές χρωμάτων, σχημάτων κλπ. προφορικά και να αναλάβει ο γραμματέας κάθε ομάδας, που κρατούσε σημειώσεις, να μεταφέρει όσα ειπώθηκαν κατά την παρουσίαση της ομάδας του σε αρχείο επεξεργασίας κειμένου (στο σπίτι).

Συνολικά, από τη δεύτερη μέχρι την έκτη ώρα δημιουργήθηκαν σταδιακά οχτώ πολυτροπικά αρχεία, στα οποία αποτυπωνόταν το πέρασμα από την ατομική ανάγνωση κάθε ποιήματος στην ομαδική του πρόσληψη και επεξεργασία. Καθένα από οκτώ αρχεία που δημιουργήθηκαν⁷ (ένα από κάθε ομάδα) περιείχε:

- σκαναρισμένα τα πρώτα προσωπικά σχόλια των μαθητών πάνω στο ποίημα που επέλεξε ο καθένας,
- υπογραμμισμένες πάνω στα ποιήματα τις λέξεις-Πύλες,

⁷ Όλα τα αρχεία παρατίθενται στον Φάκελο Τεκμηρίων, στον φάκελο με τα τίτλο tekhn_4_oloklhr_ergasies.

- ο τον «χάρτη ανάγνωσης και ανταπόκρισης» όλων των μελών κάθε ομάδας,
- ο τον σχολιασμό της επιλογής των χρωμάτων, εικόνων, λέξεων, σχημάτων σε κάθε «χάρτη».

Ζήτησα από τους μαθητές να μου πουν ποιο ποίημα, από όσα επιλέχθηκαν και παρουσιάστηκαν από τις άλλες ομάδες, θα ήθελε ο καθένας να μελετήσει διεξοδικότερα, παρακινημένος από την παρουσίαση που παρακολούθησε, τα σχόλια και τον «χάρτη ανάγνωσης» κάποιας ομάδας. Από τις προφορικές τοποθετήσεις διαπίστωσα ότι επελέγησαν διαφορετικά ποιήματα, για διαφορετικούς λόγους το καθένα. Όσοι μίλησαν δήλωσαν ότι η επιλογή τους υπαγορεύτηκε είτε από την πληθώρα των εικόνων που εντοπίστηκαν σε κάποιο από τα ποιήματα είτε από το πλήθος των συναισθημάτων που αποτυπώθηκαν στις εργασίες των συμμαθητών τους.

Ως εργασία για το σπίτι τους ζήτησα να εργαστεί ο καθένας ατομικά και να συγγράψει ένα κείμενο με τίτλο «Προσπαθώ να παρουσιάσω τον τόπο μου με τέτοιο τρόπο, ώστε να παρακινήσω κάποιον Έλληνα ή ξένο να τον επισκεφθεί». Για να βοηθηθούν στην εργασία αυτή πρότεινα στα παιδιά να ανατρέξουν σε παλαιότερες εργασίες συμμαθητών τους, οι οποίες είναι αναρτημένες στο ιστολόγιό μου στην ανάρτηση με τίτλο [«Γράφω κείμενα για τον τόπο μου»](#). Οι εργασίες αυτές είχαν εκπονηθεί παλαιότερα από μαθητές της Β΄ Γυμνασίου του σχολείου στο μάθημα της Νεοελληνικής γλώσσας, με πρότυπο [αντίστοιχο κείμενο από το Βιβλίο του μαθητή](#) (Ενότητα 1, Κείμενο 4, με τίτλο: *Προγραμματίζοντας ένα ταξίδι: Αστυπάλαια*, σ. 13-4). Στόχος ήταν τα κείμενα αυτά να αξιοποιηθούν κατά την επόμενη ώρα για να συγγράψουν τα παιδιά ποιήματα για τη Λακωνία, αλλά και για να συζητήσουμε σχετικά με μία ακόμη διάσταση του διαδικτύου, που λειτουργεί ως ψηφιακή βιβλιοθήκη στην οποία έχουν αποθησαυριστεί παλαιότερα και πρόσφατα κείμενα συμμαθητών τους από το σχολείο τους και από όλο τον κόσμο.

7^η ώρα

Η ατομική εργασία που δόθηκε κατά την προηγούμενη ώρα για το σπίτι είχε ως στόχο να καταλήξει σε παραγωγή λόγου από τα παιδιά μέσα στην τάξη. Μόνο που

αυτή τη φορά το κείμενο που θα έγραφαν οι μαθητές για τη Σπάρτη ή τη Λακωνία δε θα ήταν πεζό, αλλά ποίημα, καθώς:

1. το συγκεκριμένο σενάριο εντάσσεται στην ενότητα «Εικόνες της Ελλάδας στην ποίηση». Εμείς είχαμε μελετήσει ποιήματα, επομένως, δε θα ήταν αδόκιμο να προσπαθήσουν να εκφραστούν οι μαθητές σε αυτό το είδος λόγου. Μπορεί, βέβαια, το είδος αυτό να είναι το πλέον απαιτητικό, δεν προσδοκούσαμε, ωστόσο, να επιτευχθεί η ποιητική αρτιότητα αλλά απλώς να εκφραστούν τα παιδιά και να αξιολογήσουμε, σε κάποιο βαθμό, την πορεία της διδασκαλίας μας.
2. Οι μαθητές είχαν ήδη συγκεντρώσει υλικό για τον τόπο τους και μας ενδιέφερε να δούμε πώς θα περνούσαν από τον πεζό στον ποιητικό λόγο.
3. «Η αφετηρία ήτο η νήσος Άνδρος», κατά το αρχικό σενάριο. Γιατί, λοιπόν, ο προορισμός να μην είναι η Λακωνία ή η Σπάρτη, ειδικά σε ένα σενάριο που έδινε μεγάλη σημασία στο βίωμα και στο οποίο αξιοποιήθηκε, μέσω των τίτλων των φύλλων εργασίας, το τέχνασμα του ταξιδιού;
4. Το σενάριο έχει τον ευφάνταστο τίτλο «Η νήσος των ποιητών». Ο τίτλος αυτός μου έφερε στον νου την αξιόλογη ποιητική συλλογή του Νάσου Βαγενά *Στη νήσο των Μακάρων*, ένα «ποιητικό νησί», όπου κατοικούν οι ποιητές στους οποίους αφιερώνονται τα σονέτα της συλλογής. Και στο δικό μας ταξίδι μιλήσαμε για πολλούς ποιητές, παραδοσιακούς ή μοντέρνους, ενώ δεν έλειψαν και οι αναφορές στον υπερρεαλισμό. Σκέφτηκα, λοιπόν, ότι δε θα ήταν πολύ τολμηρό να προτείνω να γράψουν όσα παιδιά επιθυμούσαν ποίημα με τίτλο «Η νήσος Σπάρτη» ή να φανταστούν τη Σπάρτη με τον τρόπο κάποιων από τους ποιητές (τους θύμισα ότι ο Ρίτσος παρουσιάζει τη Μονεμβασία σαν πέτρινο καράβι σε κάποιο από τα ποιήματα του).

Οι μαθητές έγραψαν τα ποιήματα τους στην τάξη. Πιστεύω ότι η επιλογή αυτή δικαιώθηκε σε μεγάλο βαθμό από το αποτέλεσμα. Παρά τις όποιες πεζολογίες ή τις αδυναμίες στη στιχουργία, οι περισσότεροι μαθητές άφησαν ελεύθερη τη φαντασία

τους και προσέγγισε ο καθένας με τον προσωπικό του τρόπο τον τόπο διαμονής του, ανάλογα πάντα με τα βιώματα και τις προσλαμβάνουσες του.

Σημειώνω ότι την περίοδο κατά την οποία εφαρμοζόταν το σενάριο διεξήχθη στη Σπάρτη, από τοπικό πολιτιστικό σύλλογο, διαγωνισμός ποίησης με θέμα «Ο τόπος μας». Πρότεινα να συμμετάσχει στον διαγωνισμό αυτόν όποιος μαθητής επιθυμούσε με το ποίημα που συνέγραψε κατά τη συγκριμένη διδακτική ώρα. Δέκα από τους μαθητές/τριες του τμήματος έστειλαν τα ποιήματά τους στον διαγωνισμό. Μάλιστα, μία μαθήτρια κέρδισε έναν από τους δύο τιμητικούς επαίνους της Α΄ Γυμνασίου με το ποίημα «Ταξιδεύοντας στη Λακωνία», στο οποίο αξιοποίησε δημιουργικά πολλά από τα στοιχεία της εργασίας της προηγούμενης ώρας («Προσπαθώ να παρουσιάσω τον τόπο μου με τέτοιο τρόπο, ώστε να παρακινήσω κάποιον Έλληνα ή ξένο να τον επισκεφθεί»)⁸.

8^η ώρα

Κατά το πρώτο μισό της τελευταίας ώρας του σεναρίου, πρότεινα να διαβαστούν τα ποιήματα που συνέγραψαν οι μαθητές την προηγούμενη διδακτική ώρα, στο πλαίσιο των ομάδων αυτή τη φορά, και να προτείνουν τα παιδιά ενδεχόμενες διορθώσεις ή βελτιώσεις που θα μπορούσαν να γίνουν στα ποιήματα αυτά. Ήθελα έτσι να ξαναγυρίσουμε λίγο πριν το τέλος του σεναρίου στην ομαδική εργασία και να ξανασυζητήσουμε για τα οφέλη της. Πράγματι, η τάξη εργάστηκε σε κλίμα συνεργασίας και την επόμενη διδακτική ώρα διαβάστηκαν οι δύο εκδοχές κάποιων ποιημάτων –πριν και μετά τις βελτιωτικές προτάσεις των υπόλοιπων μελών κάθε ομάδας.

Το τελευταίο μισό της ώρας, σε μια προσπάθεια αξιολόγησης του σεναρίου, διαβάσαμε το σύντομο ποίημα «Πάει το ταξίδι φτάσαμε» ([Παράρτημα 3](#)), το οποίο προβλήθηκε στον διαδραστικό πίνακα. Αφού επισημίναμε ότι η επιλογή του

⁸ Στον Φάκελο Τεκμηρίων παρατίθενται πληκτρολογημένα οκτώ από τα ποιήματα που έλαβαν μέρος στον διαγωνισμό και δύο σε χειρόγραφη μορφή, όπως γράφτηκαν στην τάξη. Βλ. τον φάκελο tek_m_5_poihmata.

ποιήματος υπαγορεύτηκε από τον πρώτο στίχο του, τους ζήτησα να αξιολογήσουν ατομικά το δικό μας ταξίδι στην Ελλάδα μέσα από τα ποιήματα που εξετάστηκαν. Τα παιδιά εκφράστηκαν θετικά για την εμπειρία τους, αναστοχαζόμενα πάνω στα στάδια της πορείας μας, αλλά και στις γνώσεις, τις δεξιότητες και την αίσθηση που αποκόμισαν για τον τόπο μας⁹.

Αξιολόγηση

Κατά την αξιολόγηση των εργασιών, ακολουθήσαμε τις παρακάτω κατευθύνσεις της σχετικής ενότητας του αρχικού σεναρίου:

- αξιολογήθηκε θετικά η συμμετοχή στις εργασίες, η έγκαιρη ολοκλήρωση των εργασιών και η ικανοποιητική ανταπόκριση στα ζητούμενα.
- Αξιολογήθηκε, επίσης, θετικά η ικανοποιητική παρουσίαση των εργασιών και η εκφραστική ανάγνωση των ποιημάτων και των εργασιών.
- Λάβαμε υπόψη μας στην αξιολόγηση και τη συνεργασία των μελών στην κάθε ομάδα, η οποία ομολογουμένως υπήρξε ικανοποιητική.
- Επίσης, εφαρμόσαμε την ετεροαξιολόγηση, ενώ κάποιες από τις επισημάνσεις λειτούργησαν ανατροφοδοτικά και οδήγησαν σε βελτίωση κάποιων εργασιών.

⁹ Βλ. τον φάκελο tek_m_6_axiolo_sen.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1^ο φύλλο πορείας (ατομικό) *Σα βγεις στον πηγαιμό για την Ιθάκη*

Αγαπητό μου παιδί έχεις στη διάθεσή σου ποιητικά κείμενα τα οποία απεικονίζουν ελληνικά τοπία. Διάβασέ τα...

Κάποιο θα πρέπει να πρόσεξες περισσότερο.

Διάβασέ το πάλι.

Ο ποιητής έχει πλάσει έναν τόπο με λέξεις. Αυτόν τον τόπο μπορείς να τον δεις με τα μάτια σου ανοιχτά;

Κλείσε τα μάτια σου και άφησε τη φαντασία σου ελεύθερη. Αν κοιτάξεις καλά μέσα σου, θα δεις να σχηματίζεται μια εικόνα. Παρατήρησέ τη.

Άνοιξέ τα τώρα **και Γράψε** στο τετράδιό σου **την εικόνα που φαντάστηκες**.

Ποιες λέξεις του ποιήματος ξεχώρισες;

Σημείωσέ τες κι αυτές.

2^ο φύλλο πορείας *Τώρα πλέον είστε ομάδα*

Είμαστε έτοιμοι για δουλειά;

Βρισκόμαστε στο εργαστήριο μπροστά στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Αναζητούμε στην επιφάνεια εργασίας τον φάκελο με το όνομά μας. Πλάι σε αυτό υπάρχουν τα ονόματα κάποιων συμμαθητών μας και του ποιήματος που έχουμε επιλέξει. Κατά τις επόμενες ώρες θα συνεργαστείς με τους συγκεκριμένους συμμαθητές σου.

➤ Πώς θα εργαστούμε σήμερα:

Κάθε μέλος της ομάδας σας θα υπογραμμίσει (με διαφορετικό χρώμα) τη λέξη ή τις λέξεις που του προκάλεσαν εντύπωση, όπως τις έχει ξεχωρίσει στο κείμενο του.

- Αυτές τις λέξεις μπορούμε να τις ονομάσουμε «Πύλες», γιατί επέτρεψαν σε καθέναν από εσάς να περάσει μέσα από αυτές, για να προσεγγίσει το ποίημα.

Σκοπός είναι να δείξετε στην ολομέλεια **ποιες εικόνες** σας δημιούργησε η ανάγνωση του ποιήματος και **ποιες λέξεις** κυρίως σας προκάλεσαν αυτή την εντύπωση.

3^ο φύλλο πορείας Στο σπίτι με ησυχία

Διαβάζουμε το ποίημα δυνατά (όχι από μέσα μας), μία-μία τις λέξεις, να τις ακούμε καθαρά.

Το διαβάζουμε ξανά αργά, καθαρά και δυνατά.

Το διαβάζουμε ξανά αργά, καθαρά και δυνατά.

Το διαβάζουμε ξανά αργά, καθαρά και δυνατά.

Διαβάζουμε έντονα τις λέξεις που έχουμε ξεχωρίσει.

Μπορούμε να το διαβάσουμε στην τάξη;

(Κάνετε δοκιμή τουλάχιστον 6 φορές;)

Διαβάζουμε το κείμενό μας τώρα.

Αν θέλουμε να μας προσέξουν,θα πρέπει να μας ακούσουν.

Ραντεβού στο σχολείο για πρόβα.

Η ομάδα σας θα επιλέξει ποιος ή ποια από εσάς θα απαγγείλει το ποίημα που διαλέξατε κατά την επόμενη ώρα.

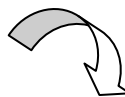
4^ο φύλλο πορείας *Φτιάχνουμε τους δικούς μας «χάρτες»*

Αποστολή 1^η (προπαρασκευαστική)

Ας ανακαλύψουμε **τα υλικά** στη **μυστική συνταγή**...

Συγκεντρώνονται οι καλύτεροι στο είδος τους *ανιχνευτές*: ένας ζωγράφος, ένας αρωματοποιός, ένας μουσικός και ένας ντετέκτιβ.

Για να φέρουν σε πέρας μία μυστική αποστολή,

να βρουν με ποιες λέξεις φτιάχνει ο ποιητής την εικόνα της Ελλάδας,

πρέπει

ο ζωγράφος να εντοπίσει τις λέξεις που δείχνουν χρώματα ή σχήματα

ο αρωματοποιός να εντοπίσει τις λέξεις που δείχνουν μυρωδιές

ο μουσικός να εντοπίσει τις λέξεις που δείχνουν ήχους

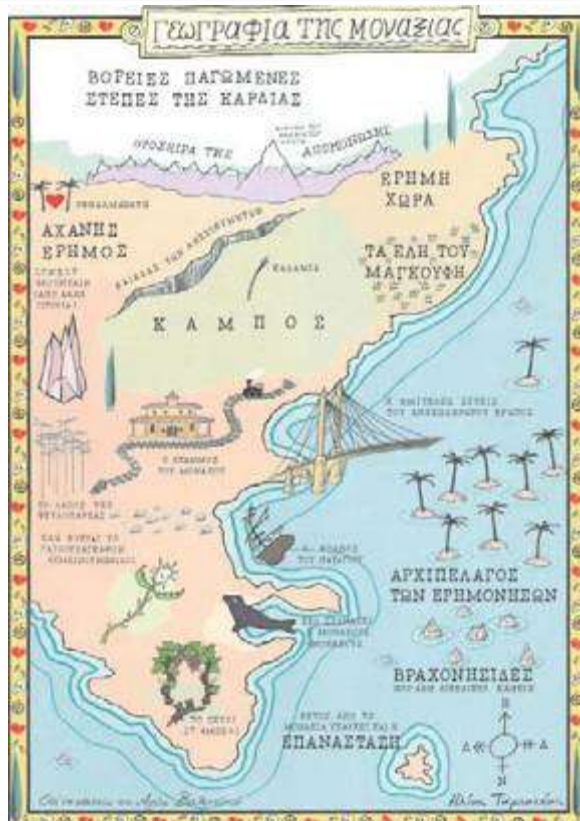
ο ντετέκτιβ *με ειδικό μετρητή θερμοκρασίας* να εντοπίσει τις λέξεις που δείχνουν

ανθρώπους και ζώα

Να καταγράψετε πρόχειρα τα πρώτα στοιχεία της έρευνας.

Αποστολή 2^η (Ένας χάρτης με... νόημα)

Ένας παράξενος χάρτης έφτασε στα χέρια της ομάδας σας. Να τον μελετήσετε προσεκτικά. Θα σας προσφέρει πολύτιμες ιδέες για την αποστολή που θα ακολουθήσει.

(Ηλιάς Ταμπακάς, περ. «9», εφημ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΤΥΠΙΑ, 11/2/04)

Αποστολή 3^η (Η κυρίως αποστολή σας σήμερα)

Τώρα που μελετήσατε τον «χάρτη της μοναξιάς», να κατασκευάσετε με τη χρήση του προγράμματος ζωγραφικής έναν δικό σας χάρτη: τον **χάρτη ανάγνωσης του ποιήματος** με το οποίο ασχοληθήκατε ως ομάδα.

Τι να προσέξετε:

- τα χρώματα που θα επιλέξετε,
- τα σχήματα,
- τις λέξεις που θα χρησιμοποιήσετε στον χάρτη σας.

Οι λέξεις που θα χρησιμοποιήσετε είναι δυνατόν:

- ✿ να έχουν αντληθεί από το ποίημα
- ✿ να δηλώνουν τα συναισθήματα, τις σκέψεις, ή τις εντυπώσεις σας από αυτό,
- ✿ να αποτυπώνουν ήχους, αρώματα...
- ✿ ή ό,τι άλλο εσείς καταγράψατε ή νιώσατε κατά τις προηγούμενες αποστολές σας.

Καλή επιτυχία!

Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Η δημιουργός του συνταγμένου σεναρίου σε αυτήν την ενότητα πρότεινε τη χρήση συννεφόλεξου (wordle.net). Το συγκεκριμένο εργαλείο είναι πολύ χρήσιμο και η αξιοποίησή του σε κάποια άλλη εφαρμογή του σεναρίου θα μπορούσε να βοηθήσει αρκετά στην προσέγγιση του υλικού.

Θα ήθελα να προσθέσω εδώ ότι, στη γ' φάση του σεναρίου της, η δημιουργός προτείνει την ανάρτηση του υλικού που δημιουργήθηκε κατά την προηγούμενη φάση στον ιστότοπο issuu.com. Στην παρούσα εφαρμογή δεν αξιοποιήσαμε αυτή τη δυνατότητα, ωστόσο, τίποτε δεν αποκλείει την πραγματοποίηση αυτής της δραστηριότητας στο μέλλον.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Πολλές από τις δραστηριότητες του σεναρίου θα είχαν υλοποιηθεί αδιάσπαστα, αν υπήρχε η δυνατότητα συνεχούς διώρου κατά τη διδασκαλία.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελύτης, Οδ. 1986. Η μέθοδος του «Άρα». *Χάρτης* 21-23: 285.

Κονδυλόπουλος, Ιω. 2013. Ένα διήγημα κι εγώ – Ένα διήγημα κι εμείς. Διδακτικό σενάριο για τη Νεοελληνική Λογοτεχνία (Α' Γυμνασίου) στο πλαίσιο της Πράξης «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση». Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Οδηγός Λογοτεχνίας για Δημοτικό και Γυμνάσιο, Νέο Πιλοτικό Πρόγραμμα Σπουδών.

<http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%93%CE%BB%CF%8E%CF%83%CF%83%CE%B1%20->

[%20%CE%9B%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%AF%CE%B1/%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82%20%CE%9B%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CF%82%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%93%CF%85%CE%BC%CE%BD%CE%AC%CF%83%CE%B9%CE%BF.pdf](#)

Πολέμης, Δ. 2004. «Η μυθικός γοητευτική για μας πατρίς μας». Σχόλιο στην πατριδολατρία του Εμπειρικού. Στο *Η Άνδρος του Ανδρέα Εμπειρικού*, επιμ. Στ. Πετσόπουλος, 27. Αθήνα & Άνδρος: Άγρα & Καίρειος Βιβλιοθήκη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

«Η αφετηρία ήτο η νήσος Άνδρος»: Το ταξίδι μας αρχίζει

1. Άνδρος-Υδρούσα

Κρατώ στο χέρι μου ένα κογγύλι και λέγω μέσα μου Άνδρος-Υδρούσα. [...] Είμαι ταξιδευτής και επιστροφεύς. Φέρνω στην Άνδρο το παιδί μου. Το όνομά του είναι Λεωνίδας. Είναι γερό και πράο. Η ημέρα είναι πανηγυρική. Ο ήλιος λάμπει. Ο αήρ μυρίζει από ανθούς πορτοκαλιάς και λεμονιάς. Το πέλαγος φρικιά. Κορυδαλλοί διασχίζουν τον αιθέρα. Η νήσος αγάλλεται. Η καρδιά μου σκιρτά. Εισ την ψυχήν μου τρίζουν και ηχούν βοερά πτερά μεγάλων αρχαγγέλων. Αίφνης από τα σπλάχνα μου ανέρχεται μία φωνή και μέσα σε φως απόλυτον κραυγάζω: «Άνδρος-Υδρούσα, Χαίρει!»

ΑΝΔΡΕΑΣ ΕΜΠΕΡΙΚΟΣ, Γλυφάδα 6-9-1958
(Ημιτελές λήμμα του ποιητή για την Άνδρο Στο *Η Άνδρος του Ανδρέα Εμπερίκου*)

2. Άνδρος-Υδρούσα

Δεν είναι ανάγκη πλέον να κρυφθώ
Είμαι στην Άνδρο
Με φέραν εδώ τα βήματά μου
Επάνω από το πέλαγος με τα λευκά πουλιά
Που έχουν σαΐτες τα πτερά των
Και κάνιστρα τα ράμφη τους γιομάτα αφρό
Στα σμαραγδένια μάτια των φέγγουν οι οάσεις
Και οι σφίγγες της σιωπής σκεπάζονται
Χωρίς να κουκουλώνονται πριν γυμνωθούν τελείως
μπρος στα μάτια των περιστεριών
Εμπρός στα μάτια μου

Εμπρός στα μάτια των νεανίδων

Εμπρός στο κέλυφος εκ του οποίου εκπορεύεται

Έκθαμβη και άσπρη η έκστασις.

Όταν κραυγάζει ο πετεινός του αλαλαγμού μου

Μένουν στητά τα λόγια μου επάνω στις επάλξεις

Και χλιμιντρίζουν οι άνθρωποι στους δρόμους.

Είμαι στην κορυφή και είμαι στις πεδιάδες

Είμαι ο νόστος και είμαι η σερμαγιά

Ο φλόκος μου φουσκώνει ακόμη τα πανιά και πλαταγίζει

Έχω γεμάτες τις τζέπες μου με βόλους

Με χρυσανθούς πλαισιώνω τις εικόνες.

Είναι κορφές που βλέπουν από πάνω

Τους ποταμούς καθώς κυλούν στους κάμπους

Με όρθια τα δέντρα σε κάθε περιβόλι

Στη μέση της πνοής κάθε σπηλιάδας.

Αίφνης όπως φουσκώνει και πυργούται ένα βουνό

Υψώθηκε η φωνή μου στον αέρα

Και άκουσα τα φτερουγίσματα των κοριτσιών

Επάνω από τ' αμπέλια και τους φράχτες.

(Ανδρέας Εμπειρικός, Άνδρος-Υδρούσα (απόσπασμα, στίχοι 1-30),

Στο Αι γενεαί πάσαι ή Η σήμερον ως αύριον και ως χθες.)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ 1^ο ΦΥΛΛΟ ΠΟΡΕΙΑΣ

1.

Φεύγοντας απ' τη Μονοβασιά

Πανάρχαιες ελιές, κούφιοι κορμοί συστραμμένοι·
το δύστυχο σταχτί· το καπνισμένο κίτρινο·
ίσκιοι των σύννεφων στους απέναντι λόφους.
Έρχεται υπάκουο το μακρινό, σε κοιτάει απ' το πλάι·
ξεχνάς εκείνο που 'θελες να του ζητήσεις· το χέρι σου
αφηρημένο περπατά στη μαλακιά ράχη του ζώου.
Ήταν αυτό; Και τι ήταν; Αντεστραμμένος χρόνος;
Οι γριές τυλίγουνε τα πόδια τους μ' εφημερίδες,
τα δένουνε με σπάγκους. Προφυλάξεις, προφυλάξεις, –
Ω, σιωπηλή διάρκεια· καθόμαστε χάμου στο χώμα
μ' ένα καλάθι φραγκόσουκα, με το 'να παπούτσι του δρομέα, –
κι αυτή η επίμονη γυναίκα, η αποστεωμένη, η άγρια,
κάτω απ' το δέντρο, μες στην πειστωμένη λάμψη,
κρατώντας στα δυο χέρια της το απαρηγόρητο βρέφος.
Τότε ακριβώς ήταν που μάθαμε πως τίποτα δεν είχε χαθεί.

2.

Πίνοντας ήλιο κορινθιακό
Διαβάζοντας τα μάρμαρα
Δρασκελίζοντας αμπέλια θάλασσες
Σημαδεύοντας με το καμάκι
Ένα τάμα ψάρι που γλιστρά
Βρήκα τα φύλλα που ο ψαλμός του ήλιου αποστηθίζει
Τη ζωντανή στεριά που ο πόθος χαίρεται
Ν' ανοίγει.

Πίνω νερό κόβω καρπό

Χώνω το χέρι μου στις φυλλωσιές του ανέμου
Οι λεμονιές αρδεύουνε τη γύρη της καλοκαιριάς
Τα πράσινα πουλιά σκίζουν τα όνειρά μου

Φεύγω με μια ματιά

Ματιά πλατιά όπου ο κόσμος ξαναγίνεται
Όμορφος από την αρχή στα μέτρα της καρδιάς.

3.

Στον Ακροκόρινθο έπεφτε η δύση
πυρώνοντας το βράχο. Κι ευωδάτη
φυκιού πνοή, απ' το πέλαο, είχε αρχίσει
να μεθά το λιγνό βαρβάτο μου άτι...

Αφροί στο χαλινάρι· κι απ' το μάτι
τ' ασπράδι φαινόταν· και να λύσει
τη φούχτα μου, απ' τα γκέμια του γεμάτη,
πάλευε προς τα πλάτη· να χιμήσει...

Ήτανε η ώρα; Ήτανε τα πλήθια μύρα;
Ήταν βαθιά του πελάγου η αρμύρα;
Η αναπνοή η απόμακρη του δάσου;

Α! Λίγο ακόμα αν κράταε το μελτέμι,
ήξερα εγώ πως σφίγγεται το γκέμι
στα πλευρά του μυθικού Πηγάσου!

4.

Τ' άσπρο ξωκλήσι στην πλαγιά, κατάγναντα στον ήλιο,
πυροβολεί με το παλιό, στενό παράθυρό του,

Και την καμπάνα του αψηλά, στον πλάτανο δεμένη,
τηνε κουρντίζει ολονυχτίς για του Αϊ-Λαού τη σκόλη.

Είσαι άσπρο ελληνικό ερημοκλήσι δαρμένο
από την αντηλιά. Γύρω γύρω σου αμπέλια, μπουστάνια,
καρποφόρες συκιές και κάπου κάπου μοναχική
και κάποια ελιά. Χρυσοφρυγανισμένα τα χορτάρια
αχνίζουνε, άχυρο πια· κι αντίς γι' αγγέλους τα τζιτζίκια
σου κανοναρχούνε το κάθε απομεσήμερο έως αργά
με το δικό τους τρόπο τον Παρακλητικό Κανόνα.

5.

Η δίψα στο Μυστρά

Ήλιος κονταρομάχος, παντοκράτορας της ερημιάς.

Διψούσαμε ανάμεσα στις πέτρες και στα χρόνια,
διψούσαμε όσα διψάσαμε πριν απ' τη γνώση της δίψας
σε πέτρινα μονοπάτια μιαν έξοδο στον ουρανό
σε πέτρινα χείλη δυο φούχτες νερό
νερό.

Αγριοσυκιές δυναστεύοντας τ' αρχαία ερείπια,
τρούλλοι σιωπής με κόκκινα κεραμίδια,
αγκάθια ανάμεσα στα σφιγμένα δόντια της πέτρας.
Ο μαρμάρινος δικέφαλος στο νάρθηκα
φθαρμένος απ' τα πέλαμα χρόνων και χρόνων,
μόλις ανοίγοντας τα μάτια του στο τελευταίο βυζαντινό μισόφωτο.

Διψούσαμε. Κ' οι παραπόταμοι του Ευρώτα άσπρα γυμνά χαλίκια
άσπρα γυμνά κόκκαλα, κ' οι πικροδάφνες σκονισμένες
κοιτάζοντας τον παντοκράτορα ήλιο, τον τύραννο, τον αδυσώπητο.

6.

Τα πρώτα μου χρόνια τ' αξέχαστα τα 'ζησα
κοντά στ' ακρογιάλι,
στη θάλασσα εκεί τη ρηγή και την ήμερη,
στη θάλασσα εκεί την πλατιά, τη μεγάλη.

Και κάθε φορά που μπροστά μου πρωτάνθιστη

ζωούλα προβάλλει,
και βλέπω τα ονειράτα κι ακούω τα μιλήματα
των πρώτων μου χρόνων κοντά στ' ακρογιάλι,

στενάξεις, καρδιά μου, το ίδιο αναστένασμα:

Να ζούσα και πάλι
στη θάλασσα εκεί τη ρηγή και την ήμερη,
στη θάλασσα εκεί την πλατιά, τη μεγάλη.

Μια μένα είν' η μοίρα μου, μια μένα είν' η χάρη μου,
δε γνώρισα κι άλλη:

μια θάλασσα μέσα μου σα λίμνη γλυκόστρωτη
και σαν ωκיאνός ανοιχτή και μεγάλη.

Και να! μες στον ύπνο μου την έφερε τ' όνειρο
κοντά μου και πάλι
τη θάλασσα εκεί τη ρηγή και την ήμερη,
τη θάλασσα εκεί την πλατιά τη μεγάλη.

Κι εμέ, τρισαλίμονο! μια πίκρα με πίκραине
μια πίκρα μεγάλη,
και δε μου τη γλύκαινες, πανώριο ξαγνάντεμα
της πρώτης λαχτάρας μου, καλό μου ακρογιάλι!

Ποια τάχα φουρτούνα φουρτούνιαζε μέσα μου
και ποια ανεμοζάλη,
που δε μου την κοιμίζες και δεν την ανάπαυες,
πανώριο ξαγνάντεμα, κοντά στ' ακρογιάλι;

Μια πίκρα είν' αμίλητη, μια πίκρα είν' αξήγητη,
μια πίκρα μεγάλη,
η πίκρα που είν' άσβηστη και μες στον παράδεισο
των πρώτω μας χρόνω κοντά στ' ακρογιάλι.

7.

...Το κάθε βότσαλο, λείο ή τραχύ, το λέω πατρίδα,
τα φύκια αυτά τα ονομάζω πατρίδα
ζεστή και φωτεινή και μες στη συννεφιά της·
το κύμα, που σ' όλες τις πόρτες του βράχου μουγκράει,

τον καρπό το μελίγευστο - πατρίδα·

της πικροδάφνης το μίλημα, σα γέλιο παιδιού ή ερύθημα κόρης,

τα σπίτια με τα βασιλικά και τα ηλιοτρόπια - πατρίδα·

κι ο ιδρώτας είναι πέτρα πολύτιμη στον χωρικών μας τα μέτωπα!

Αν κάθε θάλασσα πατρίδα ονομαστεί, σαν τη θάλασσα

της πατρίδας καμία!

Κι αν ένας ήλιος φέγγει, σαν τον ήλιο της πατρίδας κανένας!

Αν όλη η ανθρωπότητα πατρίδα μια γενεί,

σαν τη γη των πατέρων μας καμία!

Κι αν όλα κάτω απ' τη σελήνη εξισωθούν με καπνού ύψος,

ξεχωριστός ο καπνός της καθεμιάς πατρίδας στον κοινό ουρανό

θα σμίξει ...

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Πάει το ταξίδι, φτάσαμε: το τέλος του ταξιδιού μας

Πάει το ταξίδι, φτάσαμε. Τ' ωραίο νησάκι να το!

Διπλά ακρογιάλια! Τ' ανοιχτό, φως όλο, το χιονάτο,

με τα γραμμένα ερείπια και με τα μαυροπούλια·

και τ' άλλο. Ω δάση από μυρτιές, ω κήποι από ζουμπούλια,

και κάτω από της νεραντζιάς της φουντωτής, τα κλώνια,

Ω ίσκιοι! Οι έρωτες μιλούνε, αντιμιλούν τα αηδόνια

Το έν' ακρογιάλι Ε δ ώ! Μας λέει, τ' άλλο ακρογιάλι Ν α μ ε!

Βαρκούλα, πού θ' αράζουμε; βαρκάρη, πού θα πάμε;